

5. Socializace a identita osobnosti

Sociální psychologie
Mgr. Katarína Millová
jaro 2007

Socializace: základní vymezení

- **socializace**: proces učení (zejm. sociálního), které se uskutečňuje od nejranějšího věku dítěte ve styku se sociálním okolím
- učení je ovlivňováno i vrozenou konstitucí jedince
- socializace probíhá celý život (v rodině, škole, zaměstnání)
- **primární socializace**: v rodině, v procesu rodinné výchovy
- socializace vede k osvojení si určitých sociálních rolí
- **sociální role**: způsoby chování, které okolí od jedince očekává z hlediska věku, pohlaví a statusu

Struktura sociálních procesů

- **W.D.Fröhlich, S.Wellek:** interakce 3 faktorů
 1. *proměnné organismu:* genetický aspekt
 2. *proměnné prostředí:* normy, sankce, ekologické faktory
 3. *vlastnosti osobnosti:* postoje, zájmy, kognitivní styl

Ego-vztažné učení

- základním způsobem socializace je sociální učení, které je zprostředkované rodinou, školou, atd.
- nejdůležitějším aspektem soc. učení je ego-vztažné učení
- **ego-vztažné učení**: druhy učení, které se vztahují k evalvací a devalvací ega

Formy ego-vztažného učení:

- *očekávání interní x externí kontroly zpevnění* (**J.B. Rotter**, locus of control, viz předešlé přednášky)
- *naučená bezmocnost* (**M.E.P. Seligman**, learned helplessness): byla zkoumána hlavně u zvířat,

Ego-vztažné učení

pokusné zvíře, které se naučí, že nemůže kontrolovat averzivní podnět, upadá do stavu deprese a demotivace

- *očekávání sebe-účinnosti* (**A. Bandura**, self-efficacy): postoj jedince ke svým schopnostem zvládnout úkol
- *identifikace* (**S. Freud**): hluboké ztotožnění se se vzorem, důležitá je citová stránka

Socializace

ovlivňuje:

- sociálněpsychologické aspekty ega (jáství), sebepojetí (viz následující přednáška)
- identitu

Metodologické hledisko:

- **ekologická orientace výzkumu** ve studiu sociálního vývoje jedince
- **srovnávací etnologický přístup:** socializace se odehrává v rámci kulturního prostředí

Identita: základní vymezení

- 3 roviny sebedefinování:
 1. **intrapersonální**: pocit totožnosti sebe, kontinuity a sebeuvědomění si vlastní autenticity
 2. **interpersonální**: vyvíjí se identifikováním se se sociálními rolemi
 3. **sociální**: identita jako příslušnost ke společenským skupinám

Vývoj identity

- v procese vývoje identity dochází ke srovnání *subjektivní identity* (sebevnímání) a *objektivní identity* (vnější definování jinými)
- složky identity:
 1. **připsané**: dané narozením
 2. **získané**: získané výkonem nebo výběrem

Přístupy ke zkoumání identity

Teoretické směry a disiplíny	Oblast zkoumaných jevů	Zakladatelé a představitelé
psychoanalýza vývojová a poradenská psych.	vývoj a formování ego identity	E.H.Erikson J.E.Marcia
symbolický interakcionismus	jedinec, role a společnost	S.Stryker G.J.McCall aj.
sociální psychologie: meziskup. vztahy	jedinec ve skupině, meziskup. vztahy	H.Tajfel H.Giles aj.
sociální konstruktivismus	jedinec, jazyk a společnost	G.Kelly R.Harré aj.
integrující teorie	jedinec v konkrétním sockult. kontextu	P.Weinreich M.D.Berzonsky aj.

Teorie identity

Teorie ego identity:

- Eriksonova koncepce ego identity
- Teorie stavů identity

Teorie identity v symbolickém interakcionismu

Teorie soc. identity v psychologii meziskupinového chování a meziskupinových vztahů:

- Teorie sociální identity
- Etnolingvistická teorie

Identita v sociálním konstruktivismu:

- Konstrukce sociální a personální bytosti

Integrovaná teorie identity

Eriksonova koncepce ego identity

- Erikson vychází z psychoanalýzy, ale dává důraz i na sociální prostředí
- pro rozvoj identity je důležitá adolescence:
identita x zmatení rolí
- identita se nevytváří postupně, ale v adolescenci dochází ke **krizi identity** (srovnávání hodnotových systémů)
- **psychosociální moratorium**: čas, kterou společnost poskytuje jedinci k vytvoření identity
- **boj mezi egem a superegem**: čím větší boj, tím větší krize; ideální je, když „zvítězí“ ego

Eriksonova koncepce ego identity

■ 3 stupně hodnotové orientace:

1. *morální stadium*: absolutní víra v autoritu
2. *ideologické stadium*: srovnávání hodnotových systémů
3. *etické stadium*: uvědomění si zodpovědnosti za své činy

Teorie stavů identity

- **J.E.Marcia:** navazoval na Eriksona
- 2 dimenze formování identity:
 1. **krize identity:** zkoušení hodnotových systémů
 2. **závazky identity:** dosažení stabilních hodnot

	Závazky identity		
		přítomné	nepřítomné
Krize	přítomná	dosažení	moratorium
identity	nepřítomná	předčasné uzavření	difuze identity

Teorie identity v symbolickém interakcionismu

■ S.Stryker

■ **identita:** mnohovrstevnatě uspořádané soc. role

■ **Já (Self):** mnohoaspektové a mnohovrstvové uspořádání identit

1. *výraznost identity:* pravděpodobnost jejího vyvolání v různých situacích

2. *významnost identity:* sebeobraz identity se blíží k ideálnímu Já

■ oba aspekty jsou sprostředkovány přes **rolový závazek:**

1. **extenzita vztahů:** počet vztahů

2. **intenzita vztahů:** hloubka vztahů

Teorie sociální identity (TSI)

■ H.Tajfel

- jedinec se snaží udržet si kladné sebehodnocení
- 2 kvality identity:
 - **personální**: přesvědčení o jedinečnosti svých schopností
 - **sociální**: sebeobraz vytvořený na základě členství ve skupině
- kladný sebeobraz si snažíme udržet v obou případech (např. nadržování vlastní skupině vede i k ovlivnění personální identity)

Etnolingvistická teorie identity

- **H.Giles:** navazuje na TSI
 - jazyk je významná dimenze skupinové identity
 - **skupinová vitalita:** schopnost skupiny udržet si vlastní jazyk a identitu
- 3 kritéria srovnávání skupinové vitality:
1. **statutární faktory skupiny:** ekonomická prestiž
 2. **demografická síla skupiny:** natalita x mortalita
 3. **institucionální podpora:** školy, úřady

Identita v sociálním konstruktivismu

- *etnometodologická škola* (**H.Garfinkel**): jak funguje a reprodukuje se společenský řád v běžném životě běžného člověka
- *dramaturgický interakcionismus* (**E.Goffman**): naše sebeprezentace je hraním rolí před určitým publikem

Konstrukce sociální a personální bytosti

- **R.Harré**
- **diskurz:** konverzace, vyjednávání jako výměna informací a sebeprezentování
- na základě konverzace si vytváříme přesvědčení o tom, co a kdo jsme
- **individuální sociální bytost:** závisí od sociálních pravidel
- **personální bytost:** vlastní vnitřní smysl osoby

Integrující teorie identity

■ P.Weinreich

- odmítá snahy o všeobsahující definici identity obecně
- můžeme uvažovat o *konkrétní* definici identity *konkrétního* člověka

Identifikace s jiným člověkem:

1. **empatická identifikace:** vnímání stejnosti
2. **rolově-modelová identifikace:**
 - *idealistická identifikace:* pozitivní vzor
 - *kontra-identifikace:* negativní vzor

Společenské a kulturní faktory identity

- identita je kulturně relativní
- jedinec se *vždy* prožívá odděleně od jiných lidí
- **západní kultura:** individualisticky založená, důležitá je seberealizace, uspokojení vlastních potřeb
- **východní kultura:** kolektivistické pojetí identity, důležitější jsou sociální vztahy, potřeby společnosti